

[Lopullinen, hyväksytty käsikirjoitusversio tekstistä, joka on julkaistu *Kleiossa* 3/2016]

Päiväkirjat kertovat nuorten arkielämästä 1700-luvun kartanoissa

Johanna Ilmakunnas

Miten säätyläisnuoret kokivat elämänsä 1700-luvun kartanoissa? Millaisia olivat heidän arkiset askareensa ja työnsä? Oliko tyttöjen ja poikien maailma erilainen? Tätä voi pohtia kahden esimerkin, kreivi Johan Gabriel Oxenstiernan (1750–1818) ja neiti Jacobina Charlotta Munsterhjelm (1786–1842) päiväkirjojen avulla. Oxenstierna kirjoitti päiväkirjaa ranskaksi 1766–1768 Skenäsin kartanossa Ruotsissa ja Munsterhjelm ruotsiksi 1799–1801 Hämeenkylässä Suomessa.

Kasvatus ja koulutus

Päiväkirjan kirjoittamisella oli pedagoginen merkitys: 15-vuotiaana päiväkirjan aloittanut Johan Gabriel Oxenstierna kirjoitti ranskaksi oppiakseen aristokratialle välttämätöntä kieltä paremmin. Hän kirjoitti omaksi ilokseen ajatuksistaan, arjestaan ja tulevaisuudentoiveistaan osana poliittisesti vaikutusvaltaista sukupiiriä. Jacobina Charlotta Munsterhjelm puolestaan ryhtyi 13-vuotiaana kirjoittamaan ruotsiksi harjoittaakseen äidinkieltään. Hänen päiväkirjamerkintänsä kuvaavat kartanonneitien arkielämää itäisessä Suomessa. Molempien arjesta suuren osan veivät askareet, joiden tarkoitus oli kasvattaa säätyläislapset heidän tuleviin rooleihinsa miehinä ja naisina.

Oxenstierna opiskeli kotiopettajan johdolla ranskaa ja latinaa, kirjallisuutta ja runoutta, antiikin mytologioita, filosofiaa, moraalioppia, piirustusta, matematiikkaa, historiaa ja maantiedettä. Virkamieheksi tähänneen nuorukaisen kasvatukseen kuului myös opintoja Uppsalan yliopistossa. Munsterhjelm kasvatuksessa korostuivat säätyläisnaisten taidot, taloudenhoito ja ompelu, ja kasvatusvastuu oli hänen äidillään.

Käsityöt

Kuten kaikki säätyläisnaiset, Munsterhjelm oppi ompelemaan pikkutyttönä ja teki vaatteita ja asusteita itselleen. Hän häkilöi pellavaa, kehräsi lankaa, neuloi sukkia ja punoi hiuksista koruja. Munsterhjelm piti selvästi käsitöistä, joita hän teki yhdessä sisarensa, serkkunsa ja isoäitinsä kanssa, vaikka niukat päiväkirjamerkinnät eivät juuri kerro hänen tunteistaan.

Oxenstierna innostui sorvaamisesta 16-vuotiaana ja sorvasi varsinkin talvisaikaan päivittäin opintojensa jälkeen. Hän nautti valmistaessaan lahjaksi pikkuesineitä kuten rasioita, hammastikkukoteloita, piippuja, nuppeja ja keppejä. Oxenstierna viittasi sorvaamiseen toisinaan työnä, toisinaan taiteena, mikä alleviivaa käsitöiden kaksoismerkitystä sekä hyödyllisenä askareena että taiteellisenä toimintana.

Puutarhatyöt

Kasvien viljely ja puutarhanhoito olivat säätyläisten suosimaa ajanvietettä. Oxenstierna tilasi kukansiemeniä Tukholmasta ja osti kukkasipuleita Linnén puutarhurilta Uppsalasta. Kotona huoneessaan hän kasvatti amarylliksia ja hyasintteja, joiden kukintoja ja tuoksua kartanon vieraat ihailivat. Kotiopettajansa ja serkkunsa kanssa hän kaatoi puita ja pensaita ja muokkasi Skenäsin kartanon puutarhaan puutarhakäytäviä, luolia, muureja ja promenadeja. Työhön todennäköisesti osallistuneista puutarharengeistä Oxenstierna ei mainitse mitään.

Munsterhjelm puolestaan viljeli sisarensa kanssa pienessä hyötypuutarhassa herneitä, papuja, porkkanoita ja retiisejä. Hyötypuutarhassa myös oleskeltiin ja seurusteltiin kauniina kesäpäivinä nauttimalla käten työstä ja kasvien estetiikasta. Lisäksi Munsterhjelm kävi sisarensa ja Hämeenkyllän kartanon piikojen kanssa marjastamassa ja sienestämässä.

Sukutyö

Sukutyö merkitsi sukulaisuussuhteiden ylläpitämistä kirjeenvaihdolla, lahjojen antamisella, vierailuilla ja juhlien järjestämisellä. 1700-luvulla kirjeenvaihto oli keskustelun kirjallinen muoto ja kirjeiden tyyliin kiinnitettiin paljon huomiota. Oxenstierna ja Munsterhjelm olivat molemmat kirjeenvaihdossa sukulaisten ja ystävien kanssa. Oxenstierna kuvaili pakollisten uudenvuodentervehdysten kirjoittamista tylsäksi työksi, vaikka muutoin nautti kirjeidenkirjoittamisesta.

Sekä Oxenstierna että Munsterhjelm vahvistivat sukusiteitä antamalla sukulaisilleen pieniä, itse valmistamia lahjoja kuten kynäkoteloita tai vahahelmiä. Päiväkirjoissa korostuvat sisarusten, serkkujen, tätien, enojen ja setien verkostot sekä ylisukupolviset suhteet. Oxenstiernan ja Munsterhjelmin isoäidit asuivat tyttäriensä perheissä ja tunneside lapsenlapsiin näkyy molemmissa päiväkirjoissa.

Lopuksi

Johan Gabriel Oxenstiernan ja Jacobina Charlotta Munsterhjelmin päiväkirjoista piirretty elävä kuva 1700-luvun loppupuolen kartanoiden arjesta ja juhlasta. Ne kertovat nuorten elämästä, jossa keskipisteenä ovat nuoret itse, heidän kokemuksensa ja tunteensa, arkiset askareet ja vuotuisjuhlat, opinnot, kirjeenvaihto, puutarhatyöt sekä kasvatustuleviin rooleihin aatelismiehinä ja -naisina. Ahkeruus ja työteliäisyys olivat aatellisia hyveitä, mikä käy selvästi ilmi molempien päiväkirjoista. Silti päiväkirjat eivät kerro yksinomaan työstä ja toimista kartanoissa, vaan pikemminkin siitä, kuinka säätyläisten elämä vaihteli työn ja huvien välillä. 1700-luvun aateliskulttuuriin kuului sekä utteruus että juhlat, työteliäisyys ja joutilaisuus, mikä näkyy selkeästi molemmissa päiväkirjoissa.

Johan Gabriel Oxenstierna ja Jacobina Charlotta Munsterhjelm olivat päiväkirjankirjoittajina yhtä aikaa tyypillisiä ja erityisiä: he ovat säätyläisiä ja sukupuolensa edustajia, mutta molemmilla oli oman yksilölliset ajatuksensa, tunteensa ja toiveensa jotka heijastuivat heidän elämäänsä.

Kirjoittaja on Suomen historian professori (ma) Turun yliopistossa. Hänen uusin teoksensa on *Joutilaat ja ahkerat. Kirjoituksia 1700-luvun Euroopasta* (2016).

Kuvateksti: Pehr Hilleströmin maalauksessa nainen opettaa pientä tyttöä lukemaan (Nordiska museet CC BY-NC-ND).